

Livsvillkoren i Stockholmsregionen

En forsknings- och kunskapsöversikt

Region Stockholm, ansvarar och arbetar för en hållbar utveckling av Stockholmsregionen.

Visionen är att länet ska vara Europas mest attraktiva storstadsregion, både för dig som lever och verkar här och för våra besökare.

Vårt regionala utvecklingsarbete grundas på kvalificerat underlag och analys. Genom samverkan med kommuner, näringsliv, universitet och högskolor, andra myndigheter och organisationer bidrar vi till att det finns en gemensam målbild för regionens utveckling. Vi tar initiativ till, skapar förutsättningar och bidrar till att visioner, mål, strategier och åtaganden i den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS, kan förverkligas.

Vi bevakar systematiskt utvecklingen i regionen och omvärlden och presenterar regelbundet kunskapsunderlag, analyser, scenarion, kartläggningar, utvärderingar, statistik och rekommendationer för regionens utveckling. Rapporterna tas fram av forskare, utredare, analytiker och konsulter på uppdrag av Region Stockholm.

Citera gärna innehållet i rapporten men uppge alltid källan. Att återge bilder, foto, figurer och tabeller (digitalt eller analogt) är inte tillåtet utan särskilt medgivande.

Region Stockholm
Regionledningskontoret
Box 30215, 104 25 Stockholm

Besöksadress:
Lindhagensgatan 98
Telefon: 08-123 100 00
registrator.rlk@regionstockholm.se

www.regionstockholm.se

Ansvarig handläggare: Hanaa Filali, Hannes Flemming
och Emma Andersson

Grafisk form: Luxlucid

Foto: Plattform, Susanna Walström, Jann Lipka,
Anna Molander, Maskot bildbyrå, Johnér bildbyrå,
Region Stockholms bildbank

Dnr: 2025-0103

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	8
Bakgrund	8
En forskningsöversikt om segregation	11
Vad vi menar när vi pratar om segregation	11
Svensk forskning om segregation	11
Orsakerna till segregation	14
Konsekvenserna av segregation.....	16
Livsvillkoren i Stockholmsregionen – en nulägesbild	21
Att mäta livsvillkor	21
Befolkning och bebyggelse	22
Arbetsmarknad och näringsliv	26
Delaktighet och inflytande.....	30
Slutsatser	35
Rekommendationer för framtiden.....	37
Referenslista.....	39

Sammanfattning

Segregation betyder åtskillnad, att människor lever bor eller verkar åtskilda från varandra. Segregation som fenomen kan uttrycka sig på flera arenor, bland annat inom bostadsmarknaden, arbetsmarknaden, skolan och genom sociala interaktioner. Dessa arenor är ofta sammanflätade och kan vara ömsesidigt förstärkande, till exempel finns ett samband mellan boendesegregation och skolsegregation. Historiskt har svensk forskning om segregation dominerats av tre inriktningar, demografisk segregation, socioekonomisk segregation och etnisk segregation. På senare tid har den svenska forskningen om segregation alltmer fokuserat på den socioekonomiska dimensionen av segregation. Samtidigt överlappar den socioekonomiska segregationen i stor utsträckning med den etniska segregationen och sambandet mellan de två dimensionerna har sedan 1990-talet förstärkts alltmer. Redan tidigt 1900-tal gjorde amerikanska forskare ansatser till att försöka förklara segregationens uppkomst och förklaringsmekanismer. Forskarna landade i att en ökad inkomstspridning är den viktigaste bakgrundsfaktorn som förklarar uppkomsten av segregation.

Generellt sett delas orsakerna till segregation in i två kategorier inom forskningen, dels individuella val och preferenser, dels strukturella mekanismer. De strukturella orsakerna innefattar i huvudsak ekonomiska faktorer där ökade inkomstskillnader och ojämlikhet är dom viktigaste förklaringsfaktorerna. De individuella orsakerna innefattar främst människors flytt- och bosättningsmönster där fenomen som white avoidance, white flight och gentrifiering omnämns. Gemensamt för dessa fenomen är att grupper med starkare ekonomiska förutsättningar har möjlighet att välja var de vill eller

inte vill bosätta sig och därmed tenderar att förstärka segregationen.

Trots att vissa samband är svåra att fastställa är forskningen enig om att segregation har negativa konsekvenser för människor. Var människor bor och lever påverkar deras förutsättningar och möjligheter i livet, bland annat skolgång och anknytning till arbetsmarknaden. Segregation är också ett relationellt fenomen vilket innebär att konsekvenser av segregation drabbar hela samhället, bland annat försvårar det möjligheterna för ett samhälle att hålla ihop.

»Det finns stora skillnader i livsvillkor mellan såväl invånare som geografiska lägen i länet.«

En nulägesbild av livsvillkoren i Stockholmsregionen baserat på ett livsvillkorindex visar på stora skillnader i livsvillkor mellan såväl invånare som geografiska lägen i länet. Livsvillkorindexet delar geografiskt in Stockholmsregionen i sex olika områdestyper, från områden med sårbara livsvillkor till mycket goda livsvillkor. Indexet syftar till att synliggöra socioekonomiska skillnader i länet på en låg geografisk nivå, så kallade demografiska statistikområden (DeSO). Nulägesbilden visar bland annat att majoriteten av Stockholmsregionens invånare lever under goda livsvillkor. Samtidigt lever en betydande andel av befolkningen, var fjärde invånare, i områden med sårbara livsvillkor. Även bebyggelsestrukturen

ser olika ut i länet. Områden med goda livsvillkor är generellt sett mest blandade, där finns en mer jämn fördelning av flerbostadshus, småhus, radhus och kedjehus. I områden med mycket goda livsvillkor dominerar villabyggnad medan flerbostadshus dominerar i områden med sårbara villkor. I områden med mest sårbara livsvillkor är uppemot 95 procent av bostäderna upplåtna med hyresrätt. Samtidigt är det få bostäder som de senaste åren tillkommit i områden där en viss bebyggelsetyp dominerar. I områden med sårbara livsvillkor är dessutom antalet arbetstillfällen förhållandevis få i relation till antalet boende, och i jämförelse med områden med goda livsvillkor. Även ungas delaktighet genom utbildning och etablering skiljer sig mellan områdena. I områden med mycket goda livsvillkor är nästan samtliga

elever behöriga till gymnasieskolans nationella program medan var femte elev saknar gymnasiebehörighet i områden med sårbara livsvillkor. Likväl är andelen unga som varken arbetar eller studerar nästan dubbelt så hög i områden med sårbara livsvillkor i jämförelse med områden med goda till mycket goda livsvillkor. Analysen genom livsvillkorsindexet visar att skillnaderna inom Stockholmregionen är stora inom ett flertal områden, samtidigt som forskningsöversikten pekar på att segregation är relationell och att dess negativa konsekvenser drabbar hela samhället. Analysen landar därför i ett antal rekommendationer inför framtiden som kräver krafthandling och med fokus på bostadsförsörjning, kompetensförsörjning och barn och ungas uppväxtvillkor.

Inledning

Jämlikhet handlar om att alla människor ska ha lika värde och samma förutsättningar, möjligheter och villkor i samhället. Sverige har länge haft en relativt hög grad av ekonomisk jämlikhet, med mindre skillnader i inkomst och levnadsförhållanden än i många andra länder. På samma sätt kännetecknas Stockholmsregionen av hög livskvalitet, med en hög generell folkhälsa och stigande medellivslängd. Länet har ett starkt kunskapsintensivt näringsliv med en hög andel högskoleutbildade, hög andel invånare i sysselsättning, ett rikt kultur- och friluftsliv samt en tydlig inriktning mot grön tillväxt och hållbar utveckling.

Samtidigt står både Sverige och Stockholmsregionen inför växande utmaningar. De senaste decennierna har inkomstskillnaderna ökat mer än i många jämförbara länder. Skillnaderna märks mellan olika grupper i samhället – mellan kvinnor och män, inrikes och utrikes födda – och även om vissa klyftor minskat kvarstår betydande skillnader. Enbart i Stockholmsregionen lever omkring en fjärdedel av befolkningen i områden med sårbara livsvillkor, områden som präglas av lägre inkomstnivåer och högre arbetslöshet. Segregationen har blivit en allt större utmaning som påverkar barns möjligheter i skolan, människors hälsa och i förlängningen hämmar regionens tillväxt och sammanhållning.

För att öka kunskapen om segregationen och livsvillkoren i Stockholmsregionen har Region Stockholm tagit fram en forskning- och kunskapsöversikt. Rapporten syftar till att lyfta och synliggöra hur livsvillkoren ser ut och skiljer sig åt mellan invånarna i regionen. Segregation är relationell, både inom kommuner och mellan

kommuner, och befolkningen i regionen både påverkar och påverkas av vad som händer i och utanför den egna kommungränsen. Ett mellankommunalt perspektiv blir därmed en nödvändighet för att bättre förstå och hantera segregationens mekanismer och konsekvenser.

Förhoppningen är att detta underlag ska bidra till att synliggöra förhållandena i Stockholmsregionen och med kunskap och en helhetsbild till stöd för regionala aktörer samt erbjuda en utgångspunkt för samverkan och samhandling i utmaningar som kräver ett gemensamt ansvarstagande. Denna rapport utgör också ett underlag för inriktningar i Region Stockholms regionala utvecklingsstrategi och regionplan, Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen (RUFs).

Bakgrund

År 2018 antog dåvarande regering strategin *Regeringens långsiktiga strategi för att minska och motverka segregation*. Strategin anger målen och inriktningen för regeringens arbete under perioden 2018–2028. Det övergripande målet enligt strategin är en minskad segregation, jämlika uppväxt- och levnadsvillkor och goda livschanser för alla. I samband med att budgetpropositionen för 2024 justerades det övergripande målet men innan det, år 2022 gav regeringen Statskontoret i uppdrag att utreda arbetet för att minska och motverka segregation på lokal och regional nivå med en rad slutsatser om hur bland annat regioner kan stärka sitt arbete för att minska och motverka segregation.¹ Bland annat konstaterar Statskontoret att regionernas del i den nationella strategin är otydlig samtidigt som kommunerna

¹ Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2019/20:AU1. Utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering. Rskr. 2019/20:114.

efterfrågar mer samverkan och stöd från regionerna i arbetet med att motverka och minska segregation. Statskontoret lyfter att regionerna kan bidra med ett mellankommunalt perspektiv och belysa skillnader i livsvillkor mellan kommuner inom länet. Statskontoret lyfter också behovet av att i större utsträckning lyfta frågor om skillnader i livsvillkor och att minska och motverka segregation i regionala utvecklingsstrategier.²

Den nationella strategin för hållbar regional utveckling (2021–2030) visar vägen för regionalpolitiken och betonar vikten av att anpassa insatser efter lokala behov. Statskontoret lyfter tre viktiga förutsättningar för att strategin ska lyckas: god kapacitet för regionalt utvecklingsarbete, effektiv samverkan mellan aktörer och ett kontinuerligt lärande genom analys och utvärdering.³

Region Stockholms årliga uppföljning pekar även ut tre nyckelområden för Stockholmsregionens utveckling och med koppling till segregation: minska skillnader i livsvillkor, stärka kompetensförsörjningen och förbättra bostadsförsörjningen. Arbetet med föreliggande rapport har utgått från de utpekade nyckelområdena i den årliga uppföljningen av den regionala utvecklingsstrategin.⁴

Rapportens disposition

Rapporten inleds med en sammanställning av forskning om segregation och dess effekter på samhälls- och individnivå. I nästföljande kapitel redovisas en lägesbild av livsvillkoren i Stockholms län utifrån ett antal områden. Lägesbilden baseras på ett livsvillkorindex, som bland annat mäter andel som varit arbetslösa det senaste året, andel ensamstående föräldrar, medianinkomst och genomsnittlig boyta. I rapportens avslutande del presenteras några övergripande slutsatser och sammanfattande rekommendationer inför framtiden.

Begreppslista

Livsvillkor beskriver människors förmågor att leva fullgoda liv. I Region Stockholms livskvalitetindex är livsvillkor definierat som "de resurser, relationer och förhållanden som påverkar individers (och grupper) förutsättningar att fullt ut kunna utveckla sina förmågor (kapaciteter)".

Segregation betyder åtskillnad, att människor lever bor eller verkar rumsligt åtskilda från varandra. Segregation som fenomen kan uttrycka sig på flera arenor, bland annat inom bostadsmarknaden, arbetsmarknaden, skolan och genom sociala interaktioner. Segregation är alltid relationell och innefattar såväl socioekonomiskt resursstarka som socioekonomiskt resurssvaga människor.

Socioekonomisk segregation innebär att klass- och resursskillnader avgör var människor bor i en stad. Innebörden är densamma som begreppet boendesegregation och syftar till att olika individer eller grupper med olika socioekonomiska förutsättningar lever rumsligt åtskilda från varandra i olika geografiska områden. Det kan till exempel handla om att det finns skillnader i utbildningsnivå, disponibel inkomst och förvärvsfrekvens mellan olika områden i en stad eller ett land.

Bostadssegregation innebär att bostads- och upplåtelseformer, som till exempel bostadsrätter, småhus och hyresrätter, är rumsligt åtskilda från varandra. Bostadsområden med en hög bostadssegregation domineras av vissa upplåtelseformer som är rumsligt åtskilda från andra upplåtelseformer. Motsatsen till bostadssegregation är varierad och blandad bebyggelse.

Skolsegregation innebär att elever med liknande socioekonomiska förutsättningar går i samma skolor, snarare än att vara blandade i samma skolor. Skolsegregation sammanfaller i hög utsträckning med boendesegregation och förstärks av en ökande boendesegregation.

Gentrifiering beskriver en social förändringsprocess där grupper med starkare socioekonomi flyttar in i ett bostadsområde som tidigare dominerats av grupper med svagare socioekonomi. Den gradvisa förändringen av stadsdelens sociala sammansättning leder ofta till att priset på bostäderna ökar med följd-effekten att människor med svagare socioekonomi trängs ut.

White avoidance är ett fenomen där majoritetsbefolkningen undviker att flytta in i ett område som är etniskt differentierat.

White flight innebär att den grupp av majoritetsbefolkning som tidigare bott i ett område flyttar ut när området blir mer etniskt differentierat.

2 Statskontoret (2023), Kommuners och regioners arbete för att minska och motverka segregation.

3 Regeringskansliet (2021), Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030.

4 Region Stockholm, Regionledningskontoret (2025) Läget i Stockholmsregionen 2024 – Uppföljning av den regionala utvecklingsplanen RUF5 2050.

En forskningsöversikt om segregation

Vad vi menar när vi pratar om segregation

I detta kapitel presenteras en forskningsöversikt om segregation. Översikten syftar till att fördjupa kunskapen om segregation, dess utmaningar och konsekvenser, både på individ- och samhällsnivå.

Ordet segregation betyder åtskillnad. När vi pratar om segregation menar vi att människor lever, bor eller verkar, avståndsmässigt åtskilda från varandra. Att leva, bo och verka avståndsmässigt åtskilt kan samtliga människor och grupper göra. Det innebär att segregation innefattar såväl socioekonomiskt resursstarka som socioekonomiskt resurssvaga människor. Det innebär också att segregation i sig inte behöver vara negativt, däremot är det när denna åtskillnad av människor och grupper ger negativa konsekvenser för människors livsvillkor samt för samhällsutvecklingen som segregation bör motverkas.⁵

När vi pratar om segregation menar vi ofta boendesegregation, det vill säga att människor med olika ekonomiska förutsättningar bor i olika områden. Segregation innefattar dock fler områden och kan ta sig uttryck på fler arenor än på bostadsmarknaden. Några exempel på andra arenor är social segregation, som innebär att sociala interaktioner mellan olika grupper i samhället är segregerade, eller skolsegregation där elever med liknande socioekonomiska förutsättningar går i samma skolor, snarare än att vara blandade.

Arenor där segregation förekommer är ofta sammanfallande och de kan också vara ömsesidigt förstärkande. Detta ser vi i bland annat forskning om skolsegregation, som i stor utsträckning sammanfaller med boendesegregation och social segregation.⁶

Svensk forskning om segregation

Historiskt har svensk forskning om segregation dominerats av tre inriktningar – demografisk segregation, socioekonomisk segregation och etnisk segregation. Demografisk segregation innebär segregation baserad på demografiska fördelningar såsom ålder, kön eller hushållstyp. Socioekonomisk segregation innebär att klass- och resursskillnader avgör var människor bor i en stad. Etnisk segregation innebär att personer som delar vissa attribut, exempelvis etniska, religiösa eller fysiska attribut, tenderar att segregeras från människor med andra attribut. Huruvida segregationen är självvald, medveten eller omedveten är frågor som är aktuella att ställa sig inom ramen för samtliga tre forskningsinriktningar.⁷

På senare tid har den svenska forskningen om segregation alltmer fokuserat på den socioekonomiska dimensionen av segregation. Inkomstskillnader och ekonomisk ojämlikhet har varit centrala faktorer för att beskriva de segregationsmönster som finns.⁸ Samtidigt överlappar den socioekonomiska segregationen i Sverige i stor utsträckning med den etniska segregationen och sambandet mellan de två

5 Forte – Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (2017) Segregation: Vad menas och hur mäts den?

6 Böhlmark, A., Holmlund, H. & Lindahl, M. (2015) Skolsegregation och skolval. IFAU Rapport 2015:5.

7 Forte – Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (2017) Segregation: Vad menas och hur mäts den?

8 Vetenskapsrådet (2018) Svensk forskning om segregation – en kartläggning.

dimensionerna har sedan 1990-talet förstärkts alltmer.⁹ Tydligast samband mellan etnisk och socioekonomisk segregation finns framför allt i storstadsregionerna, däribland i Stockholmsregionen.¹⁰

Boendesegregation innebär att människor lever rumsligt åtskilda

Boendesegregation innebär att människor med olika socioekonomi bor rumsligt åtskilda från varandra, ibland även kallat socioekonomisk segregation. Redan under 1920-talet genomfördes ett flertal studier i syfte att utveckla begrepp och förklara hur segregation uttrycker sig och utvecklas i en stad och i samhällsplaneringen. En framträdande forskare med relevans för den svenska kontexten var sociologen Roderick McKenzie. Han var en del av den så kallade Chicagoskolan som tidigt under 1900-talet undersökte stadens utformning och organiska mönster utifrån sociala beteenden och interaktioner. Enligt Chicagoskolan och framför allt McKenzie är en ökad inkomstspridning den viktigaste bakgrundsfaktorn som förklarar uppkomsten av segregation. Han menade samtidigt att andra faktorer såsom etnicitet, språk och kultur är sekundära i jämförelse.¹¹

Med bostadssegregation menas att boendetyper är rumsligt åtskilda

En annan form av segregation är bostadssegregation. Med bostadssegregation menas att bostads- och upplåtelseformer som till exempel bostadsrätter, småhus och hyresrätter, är rumsligt åtskilda från varandra. Bostadsområden med en hög bostadssegregation domineras av en upplåtelseform och har ett rumsligt avstånd till andra upplåtelseformer. Motsatsen till bostadssegregation är varierad och blandad bebyggelse.¹²

»Svenska storstäder kännetecknas av en hög grad av socioekonomisk och etnisk segregation.«

Bostadssegmentering innebär att tillgången till bostäder varierar mellan grupper

Med bostadssegmentering menas att tillgången till bostäder varierar mellan olika grupper beroende på bland annat inkomstnivå och utbildningsnivå. Ett exempel på hur bostadssegmentering tar sig uttryck är hur socioekonomiskt svagare grupper med lägre inkomster har begränsad eller ingen tillgång till bostadsområden med bostadsrätter och dyra äganderätter och därför tvingas bosätta sig i mindre attraktiva områden.¹³ Forskning har visat att den svenska bostadsmarknaden är starkt segmenterad. Förklaringen är att Sverige har en hög bostadssegregation där olika boendetyper är rumsligt åtskilda från varandra. Detta leder i sin tur till en ökad socioekonomisk segregation och att människor med olika socioekonomi lever åtskilda från varandra.¹⁴

Svenska storstäder kännetecknas av en hög grad av socioekonomisk och etnisk segregation. Enligt den numera nedlagda statliga myndigheten Delegationen mot segregation (Delmos) har storstäder som Stockholm en tydlig uppdelning mellan bostadsområden baserat på inkomstnivåer och etnicitet. Personer med högre inkomster tenderar att bo i centrala och attraktiva områden med hög andel bostadsrätter eller äganderätter, medan låginkomsttagare och utrikesfödda är överrepresenterade i områden med en hög andel hyresrätter. Detta bidrar till att både den socioekonomiska och etniska segregationen förstärks.¹⁵

9 Andersson & Holmqvist (2019) i Delegationen mot segregation, Delmos (2020).

10 Biterman (2010) i Delegationen mot segregation, Delmos (2020).

11 Vetenskapsrådet (2018) Svensk forskning om segregation – en kartläggning.

12 Jämlikhetsrapport Göteborgs stad (2023). Skillnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg.

13 Skifter Andersen, H., Andersson, R., Wessel, T. & Vilks, K. (2016) i Delegationen mot segregation, Delmos (2020).

14 Forte – Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (2017) Segregation: Vad menas och hur mäts den?

15 Skifter Andersen m.fl., (2016) Författarna har i rapporten undersökt koncentrationen av utrikesfödda i relation till koncentrationen av olika upplåtelseformer i fyra nordiska huvudstäder (Stockholm, Köpenhamn, Oslo och Helsingfors). Koncentrationen mäts genom att jämföra andelen utrikesfödda i ett bostadsområde med andelen i resten av befolkningen.

Att använda nybyggnation som verktyg för att motverka segregation är omtvistat

Att använda nybyggnation som verktyg för att försöka bryta segregation är omtvistat och forskningen är inte ense kring huruvida det är en effektiv metod. I en studie från 2022 konstateras att nyproducerade hyresrätter och bostadsrätter bidragit till en ökad variation av upplåtelseformer i svenska stadsområden. Den ökade graden av variation var tydligast när nyproduktionen av bostadsrätter genomfördes i bostadsområden dominerade av hyresrätter och när nyproduktionen av hyresrätter genomfördes i bostadsområden dominerade av bostadsrätter. Resultatet i studien visade att de som flyttar in i nya bostäder i bostadsområden med högre inkomster tenderar att ha lägre inkomster än de som redan bor i det befintliga beståndet och att nya bostäder attraherar hushåll med högre inkomster till områden med

lägre inkomster, vilket torde leda till en ökad socioekonomisk blandning i respektive område. Däremot fanns inget samband mellan de undersökta bostadsområdenas utveckling och en ökad blandning vad gäller social sammansättning. I viss utsträckning kunde man till och med tyda ett negativt resultat vad gäller den sociala blandningen, det vill säga en ökad social segregation. Detta menar forskarna sannolikt är ett resultat av andra processer i människors in- och utflyttningsmönster som inte gick att tyda utifrån studiens empiri. En förklaring tros emellertid vara att de hushåll som flyttade in i de nyproducerade bostäderna, oavsett upplåtelseform, verkade vara mer socioekonomiskt homogena än boende i befintligt bestånd. En slutsats enligt forskarna är att nyproduktion kan bidra till ökad variation av upplåtelseformer (minskad bostadssegregation), men är ett trubbigare verktyg om målet är ökad social

blandning.¹⁶ Blandade upplåtelseformer leder enligt forskning inte nödvändigtvis till ökad social blandning. Det finns exempel på områden med enhetliga upplåtelseformer som ändå har en variation av invånare när det gäller inkomst, utbildning och födelseland. Därför går det inte att dra slutsatsen att blandade upplåtelseformer automatiskt minskar social segregation.¹⁷

En annan studie framtagen av Evidens visar på flera positiva aspekter av att bredda bostadsutbudet i framför allt socioekonomiskt svagare bostadsområden. Till exempel visar den att ett breddat utbud leder till att fler yrkesarbetande personer och fler personer med eftergymnasial utbildning bor i närmiljön, vilket både exponerar barn och unga för starkare sociala nätverk, men också andra vuxna. Studien visar också att trygghetsupplevelsen påverkas positivt av investeringar i form av nya bostäder. Likaså verkar en större variation av upplåtelseformer och bostadsstorlekar bidra till färre in- och utflyttningar och därmed en ökad stabilitet som successivt stärker tryggheten i området.¹⁸

Orsakerna till segregation

Orsakerna till segregation kan delas in i två kategorier. Den ena kategorin fokuserar på individuella val och preferenser, till exempel självvalda och medvetna beteenden och mönster. I regel har höginkomsttagare och hushåll med god socioekonomi större möjligheter att göra val, därför är sociala beteenden och mönster i hur och var vi flyttar och bosätter oss relevanta förklaringsmekanismer till uppkomsten av segregation. Den andra kategorin synliggör strukturella mekanismer som bakomliggande faktorer till segregation, till exempel ökade inkomstskillnader. Dessa strukturer är svåra för individer att direkt påverka samtidigt som de i allra högsta grad påverkar människors livsvillkor.

Strukturella orsaker till segregation utgörs i huvudsak av ekonomiska faktorer

Strukturella orsaker till segregation är till exempel ökade inkomstskillnader och ojämlikhet. En studie visar bland annat att ökade inkomstskillnader drivit på utvecklingen av socioekonomisk segregation i Stockholm. Studien visar också att en ökad inkomstskillnad mellan hushåll också bidragit till ökade inkomstskillnader mellan bostadsområden. Till antalet finns det idag både fler låg- och höginkomsttagare samtidigt som båda dessa grupper också blivit relativt fattigare respektive relativt rikare.¹⁹ Koncentrationen av de båda grupperna till olika bostadsområden har ökat vilket gör att människor med olika socioekonomi lever mer åtskilda idag än vad de gjort tidigare. Ökade inkomstskillnader är enligt forskning en förutsättning för att socioekonomisk segregation ska uppstå, det är däremot inte den enda förutsättningen. Som beskrivits ovan visar forskning att en blandad social sammansättning ändå kan uppstå i bostadsområden med en hög grad av bostadssegregation.²⁰

Emellertid är den svenska bostadsmarknaden segmenterad vilket gör att hushållens inkomstnivåer har stor betydelse för möjligheterna

16 Söderhäll, M., & Alm Fjellborg, A. (2022). Housing production, tenure mix and social mix.

17 Musterd & Andersson (2005) i Delegationen mot segregation, Delmos (2020).

18 Evidens (2023) Att stärka socioekonomiskt svagare stadsdelar genom breddat bostadsutbud.

19 Liang, Che-Yuan (2021), Inkomstojämlikhet och boendesegregation.

20 Musterd & Andersson (2005) i Delegationen mot segregation, Delmos (2020).

att efterfråga en bostad. Sambandet mellan hushållens inkomstnivå och boendeyrskval är starkt. Medan låginkomsttagare har begränsade möjligheter att påverka var de bosätter sig har höginkomsttagare större möjligheter att välja bostäder och bostadsområden som inte alla har råd att bosätta sig i.²¹ Makroekonomiska faktorer, som exempelvis det allmänna konjunkturläget, är också faktorer som påverkar hushållens möjligheter på bostadsmarknaden.²² Även den byggda miljön och den rumsliga indelningen kan genom sina strukturer skapa en uppdelning som bidrar till en ökad segregation.²³ Det handlar till exempel om hur samhällen och bostadsområden är uppbyggda, vilka boendeformer som finns, var de finns och hur offentliga miljöer och grönområden används och fördelas. Det handlar också om hur service, verksamheter, kommersiell service, infrastruktur och kommunikation fördelas och byggs ut.²⁴ Hur den byggda miljön och den rumsliga indelningen ser ut påverkar de rumsliga och sociala relationerna samt vilka resurser och nyttor som görs tillgängliga för de som bor och lever där.²⁵

I forskning framhävs även direkt och indirekt diskriminering som strukturella orsaker till segregation. Direkt diskriminering kan bland annat handla om att hushåll eller individer inte får köpa eller hyra en bostad på grund av sin socioekonomiska eller etniska tillhörighet. Indirekt diskriminering handlar om när grupper indirekt missgynnas genom lagar, regler eller villkor, även om dessa är avsedda att vara lika för alla.²⁶

Individuella orsaker synliggör människors flytt- och bosättningsmönster

Bland forskning som fokuserar på individuella val och preferenser som orsaker till segregation finns flera förklaringsmekanismer. Några av dessa är hur majoritetsbefolkningens flytt- eller bosättningsmönster, i forskning också benämnt

som "white flight" och "white avoidance" påverkar segregation.

White flight innebär att den grupp av majoritetsbefolkning som tidigare bott i ett område flyttar ut när området blir mer etniskt differentierat. White avoidance är ett liknande fenomen där majoritetsbefolkningen undviker att flytta in i ett område som är etniskt differentierat. Teorierna bygger i huvudsak på studier i en amerikansk kontext och relationen mellan den vita anglo-amerikanska majoriteten och den svarta afro-amerikanska minoriteten. Men några svenska studier har på senare tid undersökt fenomenen i en svensk kontext. I dessa konstateras att det finns en rumslig segregation mellan den svenska majoritetsbefolkningen och nästan alla andra etniska grupper i Sverige, i synnerhet mellan etniska svenskar och utomeuropeiska svenskar. Enligt studierna är orsaken till den rumsliga separationen att det i liten utsträckning flyttar in etniska svenskar i bostadsområden där en hög andel utrikesfödda människor bor snarare än att områdena upplever höga nivåer av utflyttning. Studierna visar att segregationen i Sverige bland annat drivs av att etniska svenskar, eller den svenska majoritetsbefolkningen, undviker att flytta in i vissa områden, vilket ger stöd för white avoidance-teorin snarare än teorin om white flight.²⁷

Ett annat liknande fenomen som i forskning också nämns som en orsak till segregation är gentrifiering. Gentrifiering innebär en slags förändringsprocess när grupper av personer med starkare socioekonomi flyttar in i ett bostadsområde som tidigare dominerats av grupper med svagare socioekonomi. I samband med detta höjs områdets sociala status, attraktivitet och priset på bostäder, vilket gör att fler människor med stark socioekonomi flyttar dit. En följeffekt av detta är att människor med svagare socioekonomi trängs ut och området

21 Andersson & Holmqvist (2019) i Delegationen mot segregation, Delmos (2020).

22 Andersson & Kährrik (2015) i Delegationen mot segregation, Delmos (2020).

23 SOU 2022:20. Boendesegregationsutredningen. Boendesegregation och verktyg för att räkna på sociala värden.

24 Andersson & Holmqvist (2019) i Delegationen mot segregation, Delmos (2020).

25 Legeby & Feng (2022) i SOU 2022:20.

26 SOU 2022:20. Boendesegregationsutredningen. Boendesegregation och verktyg för att räkna på sociala värden.

27 Muller m.fl. (2018) i SOU 2022:20.

ersätts av socioekonomiskt starkare grupper.²⁸

En annan förändringsprocess som på senare tid också fått utrymme i diskussionen om segregation är den så kallade lyckoparadoxen. Lyckoparadox innebär att när individer som bor i ett område med svagare socioekonomi, får arbete, ökad inkomst och ökad social status, tenderar de att flytta därifrån. Vilket gör det svårt att bryta mönstret av svagare socioekonomi i ett bostadsområde.

Konsekvenserna av segregation

Segregationens konsekvenser är en samhällsutmaning med påverkan på individers livsvillkor inom områden som utbildning, arbete, hälsa och trygghet. Även om det finns vissa metodologiska svårigheter att fastställa kausala samband, pekar forskning på samband mellan boendemiljö och livschanser. Var människor lever och bor påverkar deras möjligheter i livet, vilket också kallas grannskapseffekter. De negativa effekterna drabbar i högre grad individer med svag socioekonomi, men påverkar hela samhället genom bland annat ökad ojämlikhet, minskad social sammanhållning och en begränsad ekonomisk utveckling.

Det finns vissa svårigheter med att mäta konsekvenserna av segregation

I forskning om konsekvenser av boendesegregation på individnivå diskuteras ofta så kallade grannskapseffekter. Med grannskapseffekter menas att omgivningen inom ett koncentrerat område, det vill säga grannskapet, påverkar människornas livsvillkor och möjligheter till utbildning, arbete och involvering.

Att fastställa sambandet mellan omgivning med skillnader i livsvillkor är utmanande. Boverket menar bland annat att slutsatser ofta baseras på statistik på aggregerad nivå vilket gör det svårt att fastställa huruvida variationer i utfall hos individer beror på att människor med liknande intressen och egenskaper bor nära

varandra eller att segregationen i sig har påverkat livsvillkoren hos de boende i ett särskilt område och därmed utfallet.²⁹ Samtidigt visar forskning att det finns samband mellan var människor bor och deras livsvillkor.³⁰ Till exempel drar socioekonomiskt starka grupper fördelar av att segregera sig själva från det övriga samhället, bland annat genom högre socialt och kulturellt kapital. Således kan konsekvenserna av segregation vara positiva för hushåll med hög socioekonomi. Konsekvenserna för hushåll med svagare socioekonomi kan istället vara negativa, eftersom deras möjlighet att påverka sin situation är mer begränsad.³¹ Människor som bor i socioekonomiskt svagare områden har sämre livsvillkor och möjligheter i förhållande till skolresultat och utbildningsnivå, etablering på arbetsmarknaden och i frågor om hälsa och levnadsvanor.³²

Var människor bor påverkar deras anknytning till arbetsmarknaden

En central faktor i forskning om socioekonomisk segregation och negativa konsekvenser på individers livsvillkor är sambandet mellan segregation och arbetslöshet eller sysselsättningsgrad. I bostadsområden med svagast socioekonomi beror låga inkomstnivåer i stor utsträckning på en hög grad av arbetslöshet bland de boende. Det finns därmed ett tydligt samband mellan inkomstnivå och bostadsområde. Däremot är kausaliteten mellan inkomstnivå och bostadsområde svår att fastställa eftersom inkomstnivån är avgörande för var hushåll har möjligheter att bo, frågan blir därmed vad som kommer först.³³

Detta kan också förklaras av vilka jobbmöjligheter som finns i närområdet, även kallat spatial mis-match. Eftersom människor med låga inkomstnivåer i högre utsträckning bor långt från arbetsplatser kan avståndet påverka deras tillgång till arbetsmarknaden och därmed anknytningen till arbetsmarknaden.³⁴

28 Smith (2002); Watt (2008) i Region Skåne (2021).

29 Boverket. 2010. Boendesegregation – orsaker och mekanismer. En genomgång av aktuell forskning.

30 Boverket (2023). Boendesegregationens utveckling och mekanismer.

31 Forte – Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (2017) Segregation: Vad menas och hur mäts den?

32 Andersson & Holmqvist (2019) i Delegationen mot segregation, Delmos (2020).

33 Brandén (2018) Grannskapseffekter: En forskningsöversikt om boendesegregation och bostadsområdets betydelse.

34 Andersson, E., Janssen, H., van Ham, M. & Malmberg, B. (2023). Contextual poverty and obtained educational level and income in Sweden and the Netherlands: A multi-scale and longitudinal study.

Samtidigt visar forskning att om ett grannskap eller bostadsområde präglas av en hög arbetslöshet minskar kontakten till arbetsmarknaden. Ju färre individer i ett bostadsområde som har arbetsmarknadsanknytning, desto mer begränsad är tillgången till kontakter på arbetsmarknaden genom grannskapet. Individer som bor i områden med hög arbetslöshet och fattigdom riskerar att i högre utsträckning själva bli arbetslösa.³⁵ På liknande vis tenderar risken för att erhålla försörjningsstöd från kommunen att öka om man själv bor i ett område med en stor andel människor som har försörjningsstöd. Parallellt har arbetslösa lättare att komma i arbete när de bor i områden med lägre arbetslöshet.³⁶

En ökad boendesegregation sammanfaller med en ökad skolsegregation

Sedan 1990-talet har skillnaderna i betyg mellan skolor ökat. Bakgrunden beskrivs vara att elever med samma bakgrund och socioekonomi oftare går i samma skola.³⁷ Elevsammansättningen är alltmer homogen och utgörs av elever med liknande socioekonomiska förutsättningar och situation.

De ökande skillnaderna i elevers skolresultat förklaras nästan uteslutande av en ökande skolsegregation. Eftersom de flesta barn och unga går i en skola nära hemmet sammanfaller en ökande boendesegregation med en ökande skolsegregation.³⁸ Enligt en sammanställning av Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitiks utvärdering (IFAU) har boendesegregationen haft större betydelse för den ökande skolsegregationen än den ökning av skolsegregation som kan relateras till fri-skolereformen, även kallat Det fria skolvalet, som infördes år 1992.³⁹

Samtidigt utgör utbildning en viktig skyddsfaktor för goda livsvillkor. En avslutad gymnasie-

»De som bor i områden med hög arbetslöshet och fattigdom riskerar att i högre utsträckning själva bli arbetslösa.«

utbildning minskar risken för framtida arbetslöshet och ekonomisk sårbarhet. Var man växer upp har betydelse för utbildningsresultat och således även framtida inkomstnivå.⁴⁰

Det finns också starka samband mellan skolmisslyckanden och risken för att begå brott.⁴¹ Ungdomar i skolor som ligger socioekonomiskt svagare områden har i regel även en lägre framtidstro och tro på möjligheten att förverkliga sina livsmål. Detta kan förklaras av att ungdomar som lever och går i skola i områden med en hög arbetslöshet i mindre utsträckning ser andra människor lyckas varför deras bild av sina egna möjligheter blir begränsade.⁴²

Skillnader i brott kan förklaras av strukturella förhållanden

Forskning som beskriver skillnader i brott i relation till bostadsområden utgår oftast från den så kallade sociala desorganisationsteorin. Där förklaras skillnader i brott utifrån strukturella förhållanden eller omständigheter såsom ekonomiska förutsättningar, etnisk heterogenitet eller stor in- och utflyttning i ett bostadsområde. Dessa strukturella omständigheter ska enligt teorin bidra till en minskad social kontroll och därmed till en ökad brottslighet.

En annan teori är "The theory of collective efficacy" (kollektiv förmåga) där forskare genom en rad studier visar hur en ojämlik

35 Bergsten (2010) & Urban (2009) i Vetenskapsrådet (2018).

36 Mood (2010) i Vetenskapsrådet (2018).

37 Böhlmark, A. & Holmlund, H. (2012) Lika möjligheter? Familjebakgrund och skolprestationer 1988–2010. IFAU Rapport 2012:14; Holmlund, H. m.fl. (2014) Decentralisering, skolval och fristående skolor: resultat och likvärdighet i svensk skola. IFAU Rapport 2014:25; Holmlund, H. m.fl. (2020) Jämlikhet i möjligheter och utfall i den svenska skolan. IFAU Rapport 2020:7.

38 Holmlund, H. m.fl. (2014) Decentralisering, skolval och fristående skolor: resultat och likvärdighet i svensk skola. IFAU Rapport 2014:25.

39 Holmlund, H., Sjögren, S., Öckert, B. (2020). Jämlikhet i möjligheter och utfall i den svenska skolan. IFAU Rapport 2020:7.

40 Delegationen mot segregation (Delmos). (2022) Platsens betydelse. Årsrapport 2022.

41 Hjalmarsson (2022). Social Policies as Crime Control.

42 Sandahl, J. (2021). Juvenile Crime in Context: The Significance of School Affiliation.

fördelning av välfärdsresurser och samhällsservice skapar en segregering miljö som bidrar till att brott och otrygghet koncentreras till vissa områden.⁴³

Ett mönster i forskningen är att strukturella förhållanden i form av låga inkomstnivåer, sysselsättningsgrad och höga ohälsotal påverkar graden av brottslighet och otrygghet i ett bostadsområde. Men ett kausalt samband mellan grannskapet och sannolikheten att såväl begå brott som att bli utsatt för brott har samtidigt varit svåra att påvisa. I de fåtal studier som har kunnat identifiera ett samband har sambandet försvunnit när forskarna kontrollerat för individuella bakgrundsfaktorer såsom kön, ålder, födelseland och familjesituation.⁴⁴

I en studie från 2020 görs ett försök att påvisa brottsutvecklingen för individer med olika socioekonomiska förutsättningar. Genom att undersöka sambandet mellan individer som lagförts för brottslighet och deras föräldrars inkomstnivå såg forskarna i studien ett visst samband mellan låg inkomstnivå och lagförd brottslighet.⁴⁵

»Segregation är relationell och därmed inte begränsad till ett geografiskt område eller en viss grupp i samhället.«

Socioekonomin har stor betydelse för människors hälsa

Hälsan på individ-, grupp- och befolkningsnivå påverkas av en mängd olika faktorer och kan ses som resultatet av ett samspel mellan individ och samhälle. Socioekonomiska faktorer som utbildning, inkomst och arbete är bland de starkaste bestämningsfaktorerna för hälsa. En konsekvens av socioekonomisk segregation är därför att hälsan fördelar sig ojämnt geografiskt: i socioekonomiskt starka områden är hälsan generellt sett bättre än i områden med svagare socioekonomiska förhållanden. Det finns således samband mellan den socioekonomiska statusen i det egna bostadsområdet och individens hälsa. De senaste 30 åren har ett stort antal studier som försökt undersöka grannskapseffekter och hälsa genomförts, bland annat inom det socialepidemiologiska fältet.⁴⁶ Det finns metodmässiga svårigheter med att undersöka grannskapseffekter på hälsa och hittills har forskningen inte nått konsensus kring vad som är orsak och vad som är verkan. De grannskapseffekter som kunnat påvisas är ofta svaga när man kontrollerar för individuella faktorer såsom ålder, kön och socioekonomi.⁴⁷

Här finns dock metodologiska svårigheter bland annat avseende mått på ojämlikhet, utfallsmått och specifikationer på vilken nivå som sambanden antas gälla. I regel är dock hälsan sämre och självskattat välbefinnande lägre hos personer med lägre inkomst. Den generella bilden är att samhällen med mindre skillnader i livsvillkor har en bättre genomsnittlig hälsa hos befolkningen och att invånarna upplever ett högre subjektivt välbefinnande.⁴⁸

43 Vetenskapsrådet (2018) Svensk forskning om segregation – en kartläggning.

44 Delegationen mot segregation, Delmos (2020). Kunskapsöversikt om boendesegregation.

45 Bäckman, O., Estrada, F., Nilsson, A. & Sivertsson, F. (2020). Den ojämlika brottsligheten. Lagföringsutvecklingen i demografiska och socioekonomiska grupper 1973–2017. Rapport 2020:1.

46 Oakes, J.M., Andrade, K.E., Biyoow, I.M. & Cowan, L.T. (2015). Twenty Years of Neighborhood Effect Research: An Assessment.

47 Delegationen mot segregation, Delmos (2020). Kunskapsöversikt om boendesegregation.

48 Hypotesen brukar knytas till Wilkinson, R. & Pickett, K. (2009). The Spirit Level: Why More Equal Societies Almost Always Do Better.

De negativa konsekvenserna av segregationen påverkar hela samhället

I forskning konstateras att segregation är relationell och därmed inte begränsad till ett geografiskt område eller en viss grupp i samhället. Bland annat konstateras att negativ segregation i förlängningen försvårar möjligheterna för ett samhälle att hålla ihop. Forskningen menar att en jämnare inkomstfördelning i ett samhälle innebär ett samhälle med starkare social sammanhållning, lägre kriminalitet och större samhällsengagemang. Ett samhälle som präglas av en hög grad av segregation innebär att människor med varierade förutsättningar sällan möts, vilket har negativ påverkan på upplevelsen av gemenskap och känslan av tillit till andra människor och till samhället i stort. Ett begränsat utbyte mellan grupper i samhället med varierade förutsättningar bidrar till en minskad medvetenhet och förståelse för andra människors möjligheter och livsvillkor. Enligt forskning kan detta dels leda till en minskad tillit till samhället i stort, dels till ett minskat engagemang i att bidra till att skapa ett gemensamt samhälle.⁴⁹

Ett minskat engagemang och delat ansvar för ett gemensamt samhälle bidrar också till att känslan av otrygghet ökar. Enligt teorin om "broken windows" kommer samtliga fönster i en byggnad att vara krossade om inte den först krossade fönsterrutan repareras direkt. Med detta menar man att om ett samhälle inte tar ett direkt ansvar för att vårda det gemensamma, skickar man en signal till befolkningen att regler inte behöver följas, vilket leder till en ökad känsla av otrygghet.⁵⁰

Skillnaderna i inkomster i Sverige har ökat. Enligt OECD går utvecklingen i Sverige mot ett mindre jämlikt samhälle, vilket får begränsande effekter på den ekonomiska tillväxten. Den förlorade potentialen i tillväxt uppskattas av OECD till 7,2 procentenheter mellan åren

1990–2010 jämfört med om skillnaderna i livsvillkoren inte ökat i Sverige. De begränsningar det innebär när människor inte når sin potential och sina förmågor påverkar samhället negativt i flera avseenden, där lägre skatteintäkter och en begränsad tillväxt är ett par exempel. En hög nivå för de lägre skikten i fördelningen av inkomster och utbildning är gynnsam för den ekonomiska tillväxten.⁵¹ Dessutom pekar OECD på att ju större skillnader som skapas i livsvillkoren mellan invånarna i ett land, desto sämre förefaller det gå utbildningsmässigt för grupper med lågutbildade föräldrar.⁵²

Segregation påverkar alla, ändock på olika sätt. Negativa konsekvenser av segregation drabbar framför allt människor med sämre socioekonomiska förutsättningar. Hela samhället behöver agera kompensatoriskt för att försöka minimera negativa effekter. Samtidigt ökar offentliga investeringar till följd av kompensatoriska åtgärder vilket skulle göra större nytta i form av förebyggande insatser, till exempel genom ökade investeringar i skola och fritid för barn och unga.⁵³

49 Delegationen mot segregation, Delmos. (2021), Segregation i Sverige – årsrapport 2021.

50 Wilson & Kelling (1982) i SOU 2022:20.

51 SOU 2020:46. En gemensam angelägenhet.

52 OECD (2014) Focus on Inequality and Growth.

53 Nilsson Lundmark & Nilsson (2021) i SOU 2022:20.

Livsvillkoren i Stockholmsregionen – en nulägesbild

Att mäta livsvillkor

Det finns olika sätt att mäta och analysera hur livsvillkoren för invånarna ser ut i en stad eller region. I den här kunskapsöversikten har vi valt att utgå från ett livsvillkorindex för att få en övergripande bild av hur livsvillkoren ser ut i Stockholmsregionen. Livsvillkorindexet är framtaget av Region Stockholm tillsammans med Länsstyrelsen i Stockholm i syfte att kunna åskådliggöra skillnader mellan bostadsområden i termer av sociala och socioekonomiska förhållanden.

Det finns flera likheter mellan livsvillkorindexet och andra index som mäter socioekonomiska förhållanden, exempelvis Boverkets Segregationsbarometer. Som exempel mäter både livsvillkorindexet och Segregationsbarometern andelen invånare med förgymnasial utbildning som indikatorer. En fördel med livsvillkorindexet är att det mäter livsvillkoren på en låg geografisk nivå, utifrån så kallade demografiska statistikområden (DeSO). Stockholms län utgörs för närvarande av 1 287 antal DeSO. På så sätt är det möjligt att fånga lokala variationer, något som ibland försvåras när analyser görs på kommunal nivå eller stadsdelsnivå. Samtidigt bör det poängteras att analyserna som kan göras med livsvillkorindexet är områdesanalyser, baserat på ett genomsnitt av de människor som bor i området. Det säger således inget om individens förutsättningar.

En person med sårbara livsvillkor kan bo i ett område med mycket goda livsvillkor och vice versa. Livsvillkorindexet baseras på totalt sju indikatorer som har vägts samman. Indikatorerna redovisas nedan.

Tabell 1. Indikatorer som ingår i livsvillkorindex.

Indikatorer i livsvillkorindex
• Andel som varit arbetslösa det senaste året • Andel som erhållit ekonomiskt bistånd det senaste året • Andel med förgymnasial utbildning • Andel ensamstående föräldrar • Andel utrikesfödda • Medianinkomst • Genomsnittlig boyta

Utifrån indikatorerna har Stockholmsregionen delats in i sex olika områdestyper.

Den första områdestypen är områden som präglas av mest sårbara livsvillkor. Den områdestypen omfattar 30 områden i länet. Därefter följer ytterligare fem områdestyper med olika positioner på livsvillkorindexet. Den absoluta merparten av områdena (~73 %) ingår i de två områdestyper som omfattas av genomsnittligt till goda livsvillkor (områdestyp 4 och 5). Endast 20 områden ingår i områdestyp 6, Mycket goda livsvillkor.

Tabell 2. Fördelning av befolkning per områdestyp.

Områdestyp	Antal DeSO i länet	Antal personer 2023	Andel befolkning
1 Sårbara livsvillkor	30	56 588	2 %
2 Sårbara livsvillkor	107	209 888	9 %
3 Sårbara livsvillkor	187	371 309	15 %
4 Genomsnittligt till goda livsvillkor	487	948 369	39 %
5 Genomsnittligt till goda livsvillkor	456	836 879	34 %
6 Mycket goda livsvillkor	20	31 788	1 %

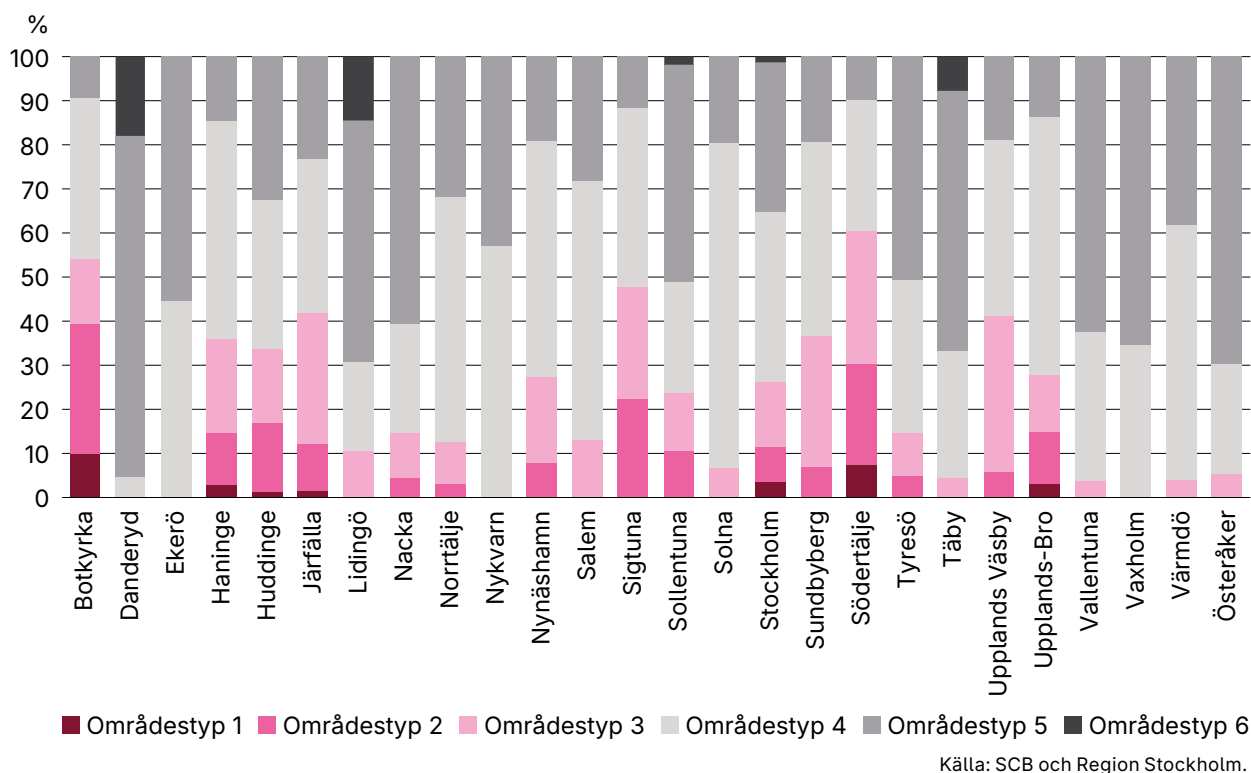
För att kunna göra jämförelser används i flera fall medelvärdet av en indikator per områdestyp. Det är viktigt att komma ihåg att medelvärdet baseras på olika många DeSO. Eftersom områdestyp 4 och 5 innehåller många DeSO får dessa områdestyper genomgående ett mer stabilt medelvärde än exempelvis områdestyp 1 och 6, med betydligt färre DeSo.

Användningsområdet för livsvillkorindexet är flera. På kommunal och regional nivå ger områdestyperna en bra överblick av hur det ser ut i ett område och hur olika områden i en geografi förhåller sig till varandra, samt kan användas som underlag inför åtgärder och insatser. Det går också att studera utvecklingen över tid, vilka områden som förbättrat sin status (dvs ändrat områdestyp) eller som har försämrats. Områdestyperna i livsvillkorindexet har använts för att analysera olika områden inom den regionala utvecklingsplaneringen såsom demografi, bostad och näringsliv. Syftet är att belysa hur skillnaderna ser ut mellan områdestyperna utifrån ett antal tematiska områden och analysera vad det innebär för Stockholmsregionens utveckling.

Befolkning och bebyggelse

Stockholmsregionen har omkring 2,5 miljoner invånare. Av dessa bor majoriteten i områden som präglas av goda livsvillkor. Samtidigt är det en betydande andel, 26 procent eller var fjärde invånare, som bor i områden med sårbara livsvillkor (områdestyp 1–3). Var tionde invånare, 11 procent, av länets befolkning bor i de områden med mest sårbara livsvillkor (områdestyp 1-2). Det finns stora skillnader mellan kommunerna i hur befolkningen fördelas mellan områdestyperna. I några kommuner är det närmare hälften av befolkningen som bor i områden med sårbara livsvillkor, medan denna andel är relativt liten i flera kommuner. Områden med mycket goda livsvillkor (områdestyp 6) finns i fem kommuner (Danderyd, Lidingö, Sollentuna, Stockholm och Täby). Den mest sårbara områdestypen (områdestyp 1) finns i sju kommuner; Botkyrka, Haninge, Huddinge, Järfälla, Stockholm, Södertälje och Upplands-Bro.

Figur 1. Andel befolkning per områdestyp i livsvillkorindexet. Befolkning år 2023.

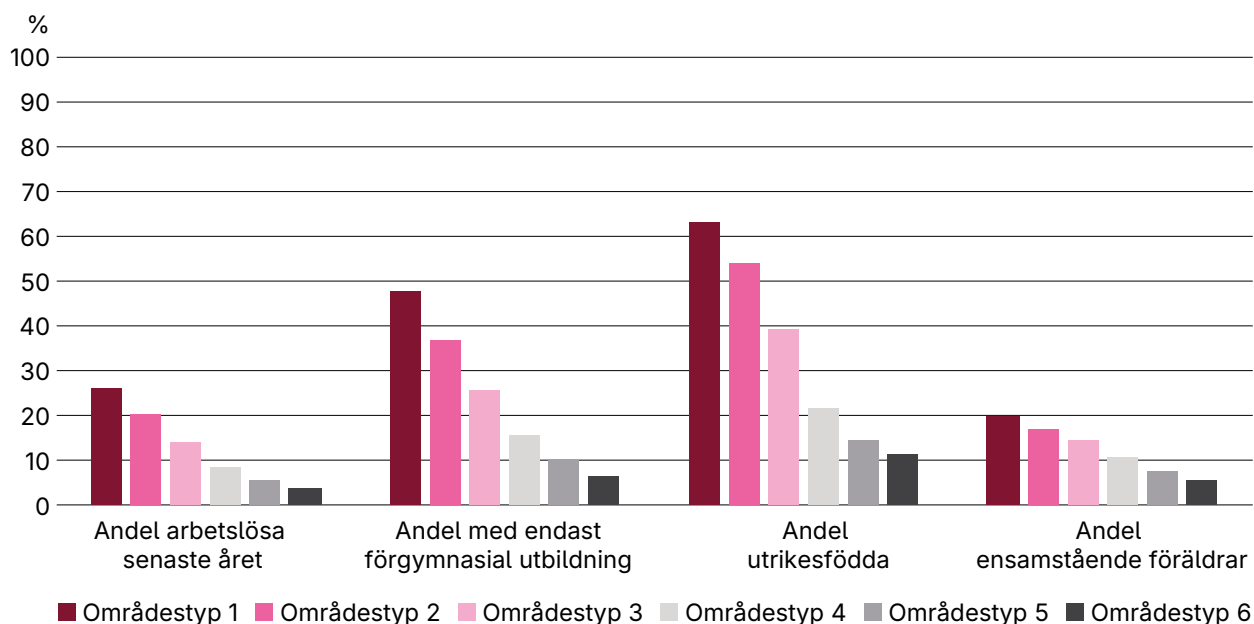
Befolkningsstrukturen skiljer sig mellan områdestyperna

För att förstå områdestypernas befolkningsstruktur bättre kan man se diagrammet nedan. Den visar befolkningssammansättningen utifrån fyra av indikatorerna i indexet, fördelat på de sex områdestyperna. Diagrammet visar framför allt att arbetslöshet och utbildningsnivå är viktiga indikatorer för att förstå förutsättningarna hos invånarna i respektive områdestyp. Till exempel har cirka hälften av invånarna i områdestyp 1 endast en förgymnasial utbildning medan motsvarande andel i områdestyp 6 är sju procent. Likaså är andelen som varit arbetslösa under det senaste året i områdestyperna 1 och 2, 27 respektive 21 procent. Samtidigt som motsvarande andel i områdestyperna 4–6, där också den större delen av regionens invånare bor, är betydligt lägre.⁵⁴

⁵⁴ 9 procent i områdestyp 4, 6 procent i områdestyp 5 och 4 procent i områdestyp 6.

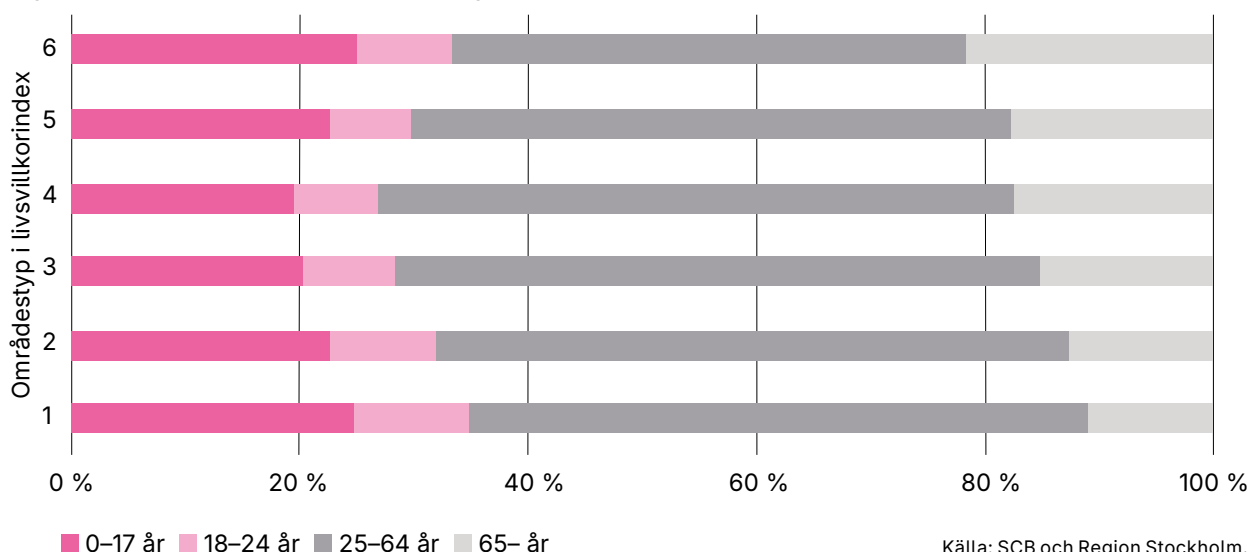
Figur 2. Befolkningssammansättningen utifrån fyra av indikatorerna i indexet och fördelat per områdestyp.

Däremot ser åldersstrukturen relativt lika ut mellan områdestyperna. En skillnad som dock framträder är att andelen av befolkningen som är 65 år eller äldre är större i områdestypen med mycket goda livsvillkor (22 procent) i jämförelse med övriga områdestyper. Störst skillnad i andelen individer i den ålderskategorin är det mellan områdestyp 6 och områdestyp 1. I områdestyp 1 är elva procent av befolkningen

65 år eller äldre, det vill säga hälften så stor andel som i områdestyp 6. Ett annat mönster, om än mindre tydligt, är andelen barn (mellan 0–17 år) som är större i område 1 och 6, i jämförelse med samtliga andra områdestyper. Medan den åldersgruppen är ungefär lika stor i områdestypen med som sårbarast och som starkast livsvillkor (områdestyp 1 och 6), är gruppen mellan 0–17 år mindre i de övriga områdestyperna.

Figur 3. Andel av invånarna i olika åldersgrupper per områdestyp. År 2023.

Källa: SCB och Region Stockholm.

Stora skillnader i bebyggelsestrukturen

När det gäller bebyggelsestrukturen finns stora skillnader mellan områdestyperna. Tabellen nedan visar att områdestyp 1 och 6 har en mer likformig struktur. I område 6, där livsvillkoren är mycket goda, dominerar villabebyggelse, dvs friliggande småhus. I område 1, där livsvillkoren är som mest sårbara, dominerar flerbostadshus. Område 4 och 5 är generellt

sett mest blandade, där finns en mer jämn fördelning av flerbostadshus, småhus, radhus och kedjehus. Ett liknande mönster återkommer när lägenheternas upplåtelseformer studeras (figur 4). I områdestyp 1 är 95 procent av lägenheterna upplåtna med hyresrätt medan andelen minskar i områden med mer goda livsvillkor. Områdestyp 3–5 är även här mest blandade sett utifrån upplåtelseformer.

Tabell 3. Bebyggelsetyper (andel) i de olika områdestyperna i livsvillkorindex.⁵⁶ År 2023.

Områdestyp i livsvillkorindex						
Bebyggelsetyp	1	2	3	4	5	6
Småhus friliggande (%)	2	10	16	33	49	76
Småhus kedjehus (%)	1	5	5	6	7	4
Småhus flera lägenheter (%)	1	2	2	1	1	0
Småhus Radhus (%)	2	11	11	12	9	3
Flerbostadshus (%)	93	71	66	47	35	18

Källa: SCB.

Mellan 2015–2023 tillkom omkring 136 000 nya bostäder i Stockholmsregionen, varav merparten av dessa tillkom i områdestyp 4 och 5. Under samma period tillkom få nya bostäder i områden med mycket sårbara livsvillkor och mycket goda livsvillkor. Eftersom områdestyperna 4 och 5 utgör merparten av de demo-

grafiska statistikområdena är det naturligt att de stora byggvolymerna hamnar där. När vi tar hänsyn till medelvärdet framkommer ett mer balanserat mönster, men fortsatt är det område 4, tätt följt av område 3, som i genomsnitt haft flest tillkommande bostadslägenheter under perioden.

Tabell 4. Förändring i antal bostadslägenheter mellan 2015–2023 i de olika områdestyperna i livsvillkorindex.

Områdestyp i livsvillkorindex						
Förändring bostäder 2015–2023	1	2	3	4	5	6
Antal nya bostäder	1 621	6 799	22 740	66 675	37 709	828
Andel av totala antalet nya bostäder i Stockholms län	1 %	5 %	17 %	49 %	28 %	1 %
Medelvärde, nya bostäder per DeSO	54	64	122	137	83	41

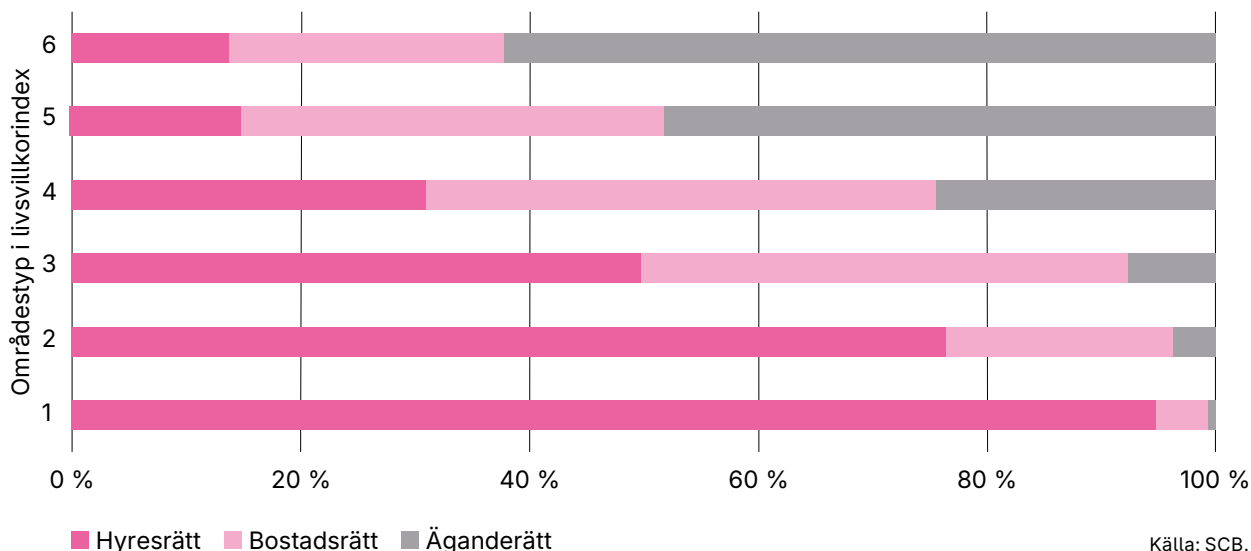
Källa: SCB och Region Stockholm.

⁵⁵ Avser medelvärde för samtliga DeSO-områden inom respektive områdestyp.

När vi tittar på hur bostädernas upplåtelseform fördelar sig över områdestyperna ser vi också en skillnad. Varierade upplåtelseformer förekommer i högre utsträckning i områdestyp 4 och 5, i viss utsträckning även områdestyp 3.

I områdestyp 1 är 95 procent av alla bostadslägenheter hyresrätter, medan motsvarande andel i område 6 är 12 procent. Däremot dominerar äganderätter, mer än 60 procent, i område 6.

Figur 4. Bostädernas upplåtelseform i de olika områdestyperna i livsvillkorindex.⁵⁷ År 2023.

Arbetsmarknad och näringsliv

Hur arbetsplatser är lokaliserade i en region påverkar invånarnas tillgänglighet till arbete. Ett sätt att illustrera arbetsplatsernas fördelning är att studera hur arbetsplatskvoten skiljer sig mellan de olika områdestyperna i regionen. Med arbetsplatskvot uttrycks förhållandet mellan dagbefolkning (20–65 år) och nattbefolkning (20–65 år), dvs personer som befinner sig i området på dagen och de som bor i området. Är arbetsplatskvoten hög (1 eller mer) är det fler som arbetar än bor i området. Man kan säga att området har en näringslivsprägel. Är arbetsplatskvoten låg är det mer ett boendeinriktat område, dvs området har en större nattbefolkning än dagbefolkning.

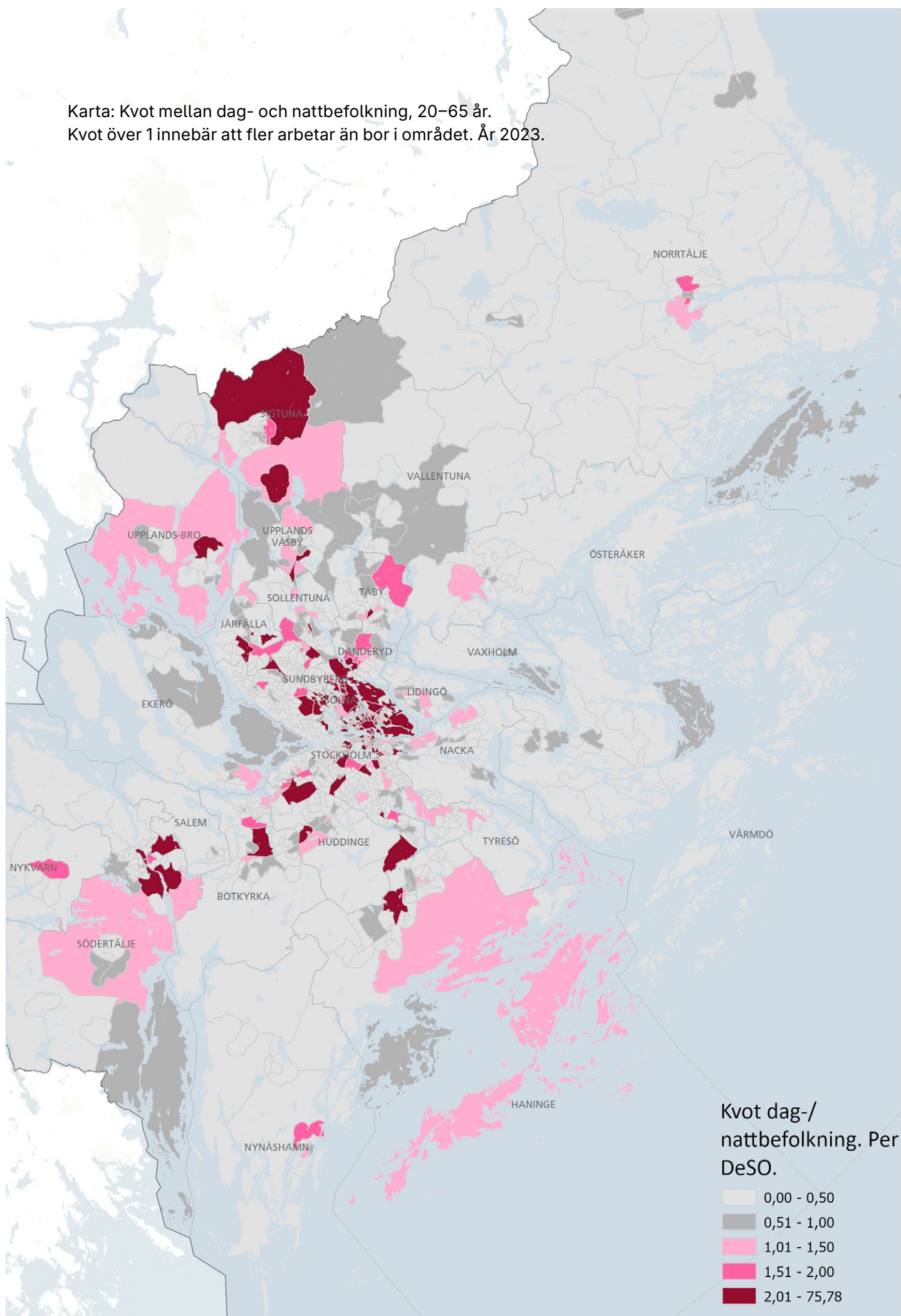
I Stockholmsregionen finns stora skillnader i hur arbetsplatserna är lokaliserade (se kartan nedan). Stora delar av centrala Stockholm och utpräglade arbetsplatsområden (t.ex. Arlanda, Kista och Södertälje) har ett stort inflöde av arbetskraft på dagarna vilket leder till en hög

arbetsplatskvot. Det finns också skillnader i koncentrationen av arbetsplatser mellan områdestyperna i livsvillkorindexet. Områden med sårbara livsvillkor, framför allt område 1 och 2, har i genomsnitt en lägre arbetsplatskvot än övriga områden. Områden med sårbara livsvillkor är således mer boendeinriktade än andra områden. Notera att denna analys inte tar hänsyn till hur det ser ut i angränsande DeSo-områden. Exempelvis kan områden med få arbetstillfällen vara grannar till områden med många arbetsplatser.

»I områden med sårbara livsvillkor är antalet arbetstillfällen förhållandevis få i jämförelse med antalet boende.«

⁵⁶ Avser medelvärde för samtliga DeSO-områden inom respektive områdestyp.

Karta: Kvot mellan dag- och nattbefolkning, 20–65 år.
Kvot över 1 innebär att fler arbetar än bor i området. År 2023.

Källa: Region Stockholm.

Figur 5. Kvot mellan dag- och nattbefolkning, 20–65 år, i de olika områdestyperna i livsvillkorindex.⁵⁸ År 2023.

Områdestyperna har olika näringslivsprofil

Områdestyperna i livsvillkorindex skiljer sig också åt när det gäller branschstruktur och näringslivsprofil. Matriserna nedan visar hur natt- och dagbefolkningen fördelar sig inom olika branscher. I områden med sårbara livsvillkor är det en större andel av befolkningen som arbetar inom vård och omsorg. I områdestyp 1 arbetar var femte invånare inom vårdsektorn. Även branscherna transport och magasinering samt hotell och restaurangverksamhet är något större i områden med sårbara livsvillkor. I områden med goda och mycket goda livsvillkor är det en större andel av befolkningen som

arbetar inom mer kunskapsintensiva branscher såsom information- och kommunikation, samt finans och försäkringsverksamhet. Företagstjänster är en relativt stor bransch inom samtliga områdestyper, det är en bred branschgren som inbegriper allt från juridisk verksamhet till fastighetsskötsel.

»I områdestyp 1 arbetar var femte invånare inom vårdsektorn.«

⁵⁷ Avser medelvärde per områdestyp i livsvillkorindex.

Tabell 5. Branschstruktur, andel förvärvsarbetande nattbefolkning 15–74 år. År 2023.

Områdestyp i livsvillkorindex	1	2	3	4	5	6
Jordbruk, skogsbruk och fiske	0 %	0 %	0 %	0 %	1 %	1 %
Tillverkning och utvinning	5 %	5 %	6 %	5 %	5 %	4 %
Energiförsörjning; miljöverksamhet	0 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %
Byggverksamhet	7 %	8 %	7 %	7 %	5 %	2 %
Handel	10 %	11 %	12 %	12 %	12 %	12 %
Transport och magasinering	11 %	9 %	6 %	4 %	3 %	2 %
Hotell- och restaurangverksamhet	9 %	9 %	6 %	4 %	3 %	3 %
Information och kommunikation	2 %	3 %	6 %	9 %	11 %	11 %
Finans- och försäkringsverksamhet	1 %	1 %	2 %	4 %	7 %	13 %
Fastighetsverksamhet	1 %	1 %	1 %	2 %	2 %	3 %
Företagstjänster	19 %	17 %	14 %	15 %	18 %	24 %
Offentlig förvaltning och försvar	2 %	3 %	5 %	7 %	7 %	5 %
Utbildning	10 %	10 %	11 %	11 %	9 %	6 %
Vård och omsorg; sociala tjänster	19 %	18 %	16 %	12 %	9 %	7 %
Kulturella och personliga tjänster m.m.	4 %	5 %	5 %	6 %	6 %	5 %
Uppgift saknas	2 %	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %

Källa: SCB och Region Stockholms.

Till skillnad från nattbefolkningen speglar fördelningen av dagbefolkningen vilken typ av verksamheter som finns i området. Områden med sårbara livsvillkor har en branschmix av dels produktionsorienterade branscher såsom handel och bygg, dels offentligt finansierade

verksamheter såsom utbildning och vård och omsorg. Områden med goda livsvillkor har större inslag av kunskapsorienterade branscher såsom företagstjänster och information- och kommunikationsverksamhet.

Tabell 6. Branschstruktur, andel förvärvsarbetande dagbefolkning 15–74 år, år 2023.

Områdestyp i livsvillkorindex	1	2	3	4	5	6
Jordbruk, skogsbruk och fiske	0 %	0 %	0 %	1 %	1 %	2 %
Tillverkning och utvinning	1 %	3 %	3 %	4 %	3 %	1 %
Energiförsörjning; miljöverksamhet	0 %	0 %	1 %	1 %	1 %	0 %
Byggverksamhet	11 %	12 %	10 %	12 %	10 %	5 %
Handel	11 %	9 %	11 %	10 %	10 %	10 %
Transport och magasinering	13 %	11 %	7 %	5 %	3 %	0 %
Hotell- och restaurangverksamhet	4 %	3 %	4 %	5 %	5 %	4 %
Information och kommunikation	1 %	2 %	3 %	5 %	7 %	10 %
Finans- och försäkringsverksamhet	0 %	0 %	0 %	1 %	2 %	2 %
Fastighetsverksamhet	3 %	1 %	2 %	2 %	2 %	3 %
Företagstjänster	7 %	12 %	11 %	14 %	19 %	23 %
Offentlig förvaltning och försvar	2 %	3 %	3 %	2 %	2 %	0 %
Utbildning	20 %	21 %	19 %	17 %	17 %	17 %
Vård och omsorg; sociala tjänster	16 %	15 %	17 %	14 %	11 %	14 %
Kulturella och personliga tjänster m.m.	8 %	6 %	6 %	8 %	7 %	7 %
Uppgift saknas	3 %	2 %	2 %	1 %	1 %	1 %

Källa: SCB och Region Stockholm

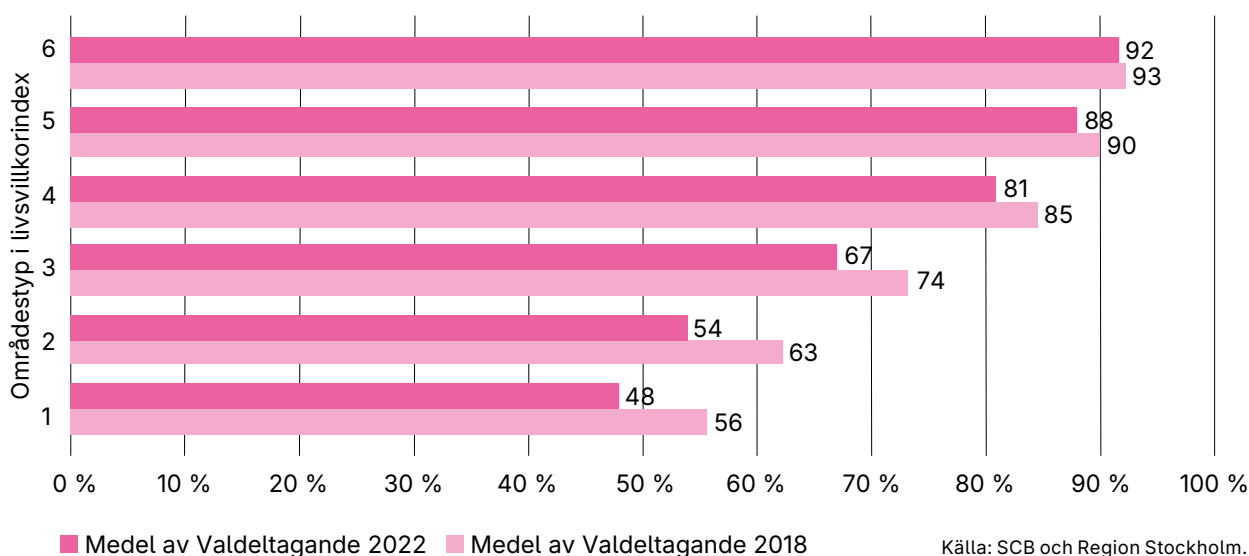
Delaktighet och inflytande

Valdeltagande är ett vanligt mått på delaktighet. Ett högt valdeltagande ger de valda ett starkare mandat som folkets företrädare och ett jämnt och spritt valdeltagande mellan grupper och områden är således eftersträvänsvärt.⁵⁸ Deltagande i kommunvalet ger en indikation på i vilken grad individer påverkar vad som sker i deras närmiljö. I Stockholms län sjönk valdeltagandet i kommunvalet från 83 procent 2018 till 78 procent 2022. Skillnaderna i valdeltagande i kommunvalet är stora mellan de olika områdestyperna i livsvillkorindexet. Det skiljer 44 procentenheter mellan områdestyp 1 och 6. Tydligt är att skillnaderna mellan 2018 och 2022 års val har ökat. Valdeltagandet har sjunkit mest i områden med sårbara livsvillkor, där valdeltagandet redan var lägre.

⁵⁸ Sveriges kommuner och regioner (2022) Vikten av valdeltagande

Figur 6. Valdeltagande till kommunfullmäktige i Stockholms län 2018 och 2022 utifrån områdestyp i livsvillkorindex.⁶¹

Ungas delaktighet genom utbildning och etablering

Utbildning är en av de viktigaste skyddsfaktorerna för goda livsvillkor. Genom att undersöka ungas delaktighet genom utbildning och etablering kan vi få en bild av förutsättningarna och riskerna för unga att tidigt hamna i utanförskap. Som exempel har en avslutad gymnasieutbildning visat sig vara viktigt för att förhindra framtida arbetslöshet och ekonomisk sårbarhet. Att säkerställa en god skolgång och smidig övergång från studier till arbete för unga är ett sätt att förebygga eventuell marginalisering och utanförskap.

När vi tittar på andelen elever som är behöriga till gymnasieskolans nationella program genom livsvillkorindexen framträder en skillnad utifrån områdestyperna.⁶⁰ Diagrammet nedan visar att i områden med mycket goda livsvillkor är nästan samtliga elever behöriga till gymnasieskolans nationella program. Samtidigt är mellan 77–82 procent av eleverna i områdestyp 1–3 behöriga till gymnasieskolan. Det betyder att var femte elev i dessa områden inte är behörig till gymnasieskolan.

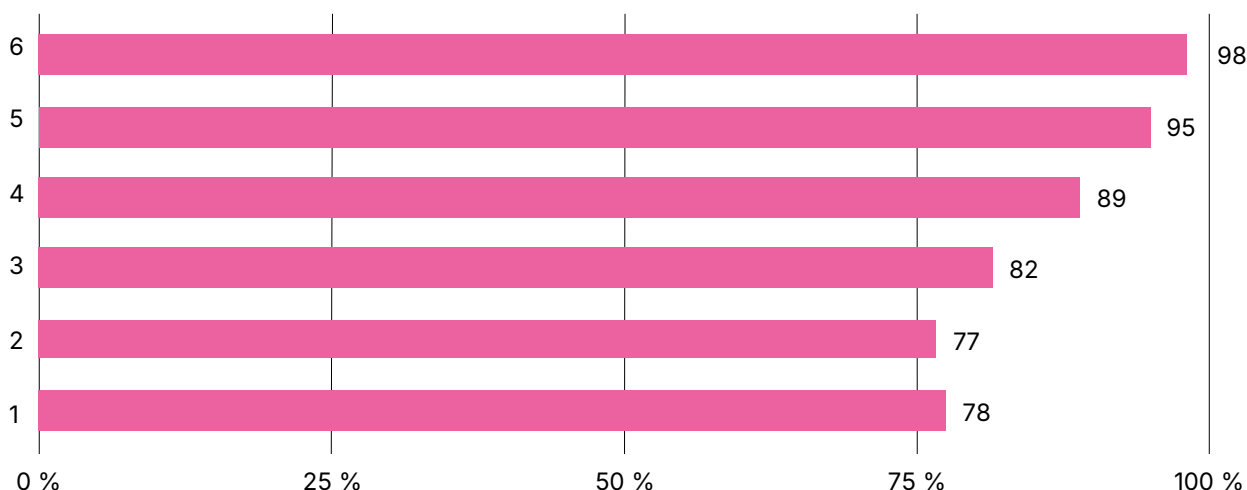
»I områden med sårbara livsvillkor är var femte elev inte behörig till gymnasieskolan.«

59 Avser medelvärde för valdeltagandet för samtliga DeSO-områden inom respektive områdestyp.

60 Avser behörighet till yrkesprogram år 2023, vilket är den behörighet som kräver minst antal godkända betyg. För behörighet till ett yrkesprogram krävs godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik samt minst fem andra ämnen från grundskolan eller motsvarande utbildning. För behörighet till ett högskoleförberedande program krävs godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska, matematik samt minst nio andra ämnen från grundskolan eller motsvarande utbildning. Källa: Skolverket.

Figur 7. Andel behöriga till gymnasieskolan utifrån områdestyp i livsvillkorindex. År 2023.

Källa: SCB och Region Stockholm.

Liksom betydelsen av avslutad gymnasieutbildning har vikten av att som ung etablera sig på arbetsmarknaden betydelse för hur det går på arbetsmarknaden på längre sikt. Ungdomsarbetslöshet har långsiktiga effekter på framtida arbetsmarknadsutfall. Det är därför viktigt att säkerställa att övergången från studier till arbete eller annan sysselsättning sker smidigt.

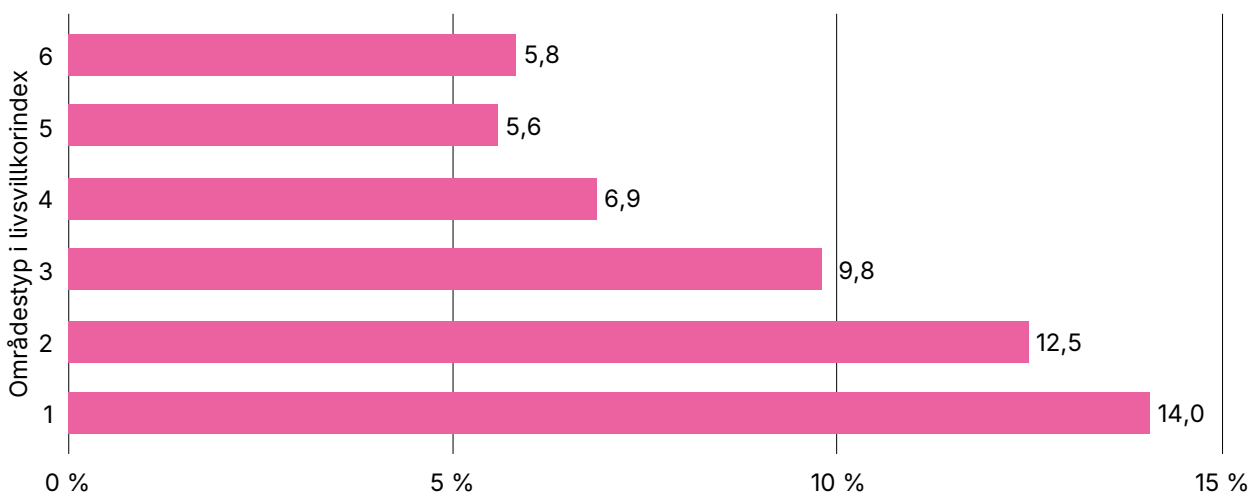
Gruppen unga som varken arbetar eller studerar, också kallad uvas, är personer mellan 16–29 år som under ett kalenderår saknat arbetsinkomster, inte haft studiemedel, varit

utbildningsregistrerade eller studerat vid SFI mer än 60 timmar. I definitionen ingår även unga som inte aktivt söker arbete, det vill säga de unga som inte försöker ta sig in på arbetsmarknaden. I Sverige finns cirka 130 000 uvas och en stor del av dessa har varit utanför arbete och studier under flera år.⁶¹ I stockholmsregionen finns drygt 30 000 uvas, det motsvarar ungefär 8 procent av alla personer i åldersgruppen. Att lyfta andelen uvas är ett sätt att visa på riskerna för framtida marginalisering och utanförskap i länet.

61 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) [Unga som varken arbetar eller studerar](#) | MUCF.

Figur 8. Andel unga som varken arbetar eller studerar (UVA:S) utifrån områdestyp i livsvillkorsindex. År 2023.

Källa: SCB och Region Stockholm.

Diagrammet ovan visar andelen unga som varken arbetar eller studerar i länet fördelat på områdestyperna i livsvillkorsindexet. Diagrammet visar en betydande skillnad mellan områdena med mest sårbara livsvillkor och områden

med goda till mycket goda livsvillkor. Andelen uvas är mer eller mindre dubbelt så hög i samtliga områdestyper som präglas av sårbara livsvillkor i jämförelse med övriga områden, de som präglas av goda till mycket goda livsvillkor.

Slutsatser

Bakgrunden till segregation kan enligt forskning i huvudsak förklaras av faktorer indelat i två kategorier, individuella och strukturella. Medan de strukturella pekar på ekonomiska faktorer, pekar de individuella huvudsakligen på flytt- och bosättningsmönster. Samtidigt visar forskning att socioekonomiskt starkare grupper har bättre möjligheter att välja var och hur de vill bosätta sig. Forskningen indikerar också att flytt- och bosättningsmönster av socioekonomiskt starkare grupper förstärker och i många fall driver segregationsmönster. Så länge bostadsmarknaden förblir segmenterad kommer individuella och strukturella förklaringsvariabler att fortsätta samvariera. Samtidigt är forskningen om segregation tydlig med att segregationens utmaningar inte ska begränsas till bostadsområden med lägre socioekonomisk status. Både fysiska miljöer och sociala interaktioner påverkar och förhåller sig till varandra. Det är därför viktigt att i arbetet med segregation förstå dess relationella karaktär på hela samhället och dess utveckling.

Den etniska segregationen i länet är stor

Enligt forskning finns det en rumslig segregation mellan den svenska majoritetsbefolkningen och nästan alla andra etniska grupper i Sverige, synnerhet mellan etniska svenskar och utomeuropeiska svenskar. Detta mönster ser vi också i analysen genom livsvillkorsindexet. Till exempel är 64 procent av de boende i områdestyp 1 utrikesfödda, medan motsvarande andel i områdestyp 6 är 12 procent. I länet är drygt 25 procent av invånarna utrikesfödda. Analysen visar att högst andel utrikesfödda lever i områdestyper med sårbara livsvillkor, det vill säga områdestyperna 1–3. Medan människor födda i Sverige lever koncentrerat i områden med goda till mycket goda livsvillkor, områdestyperna 5–6. Genom analysen kan vi se att endast de demografiska statistikområden som återfinns i områdestyp 4 speglar en relativt representativ bild av länets befolkning i för-

hållande till etnisk variation, där 22 procent av invånarna är utrikesfödda.

I regel har höginkomsttagare och hushåll med god socioekonomi större möjligheter att välja bostadsområde och bostadstyp. Utifrån vad som framkommer av kunskapsöversikten talar således mycket för att invånarna som lever i områden med goda till mycket goda livsvillkor i högre utsträckning kan välja var och hur de vill bo, till skillnad från invånare som lever i områden med sårbara livsvillkor.

Fördelningen av upplåtelseformer i länets bebyggelsestruktur är ojämn

Både forskning och analysen visar att bostadsmarknaden i Stockholmregionen är segmenterad med en hög grad av bostadssegregation. Bebyggelsestrukturen varierar mellan områdestyperna i livsvillkorsindexet. Områden med goda livsvillkor är generellt sett mest blandade, där finns en mer jämn fördelning av flerbostadshus, småhus, radhus och kedjehus. Medan områden med mycket goda livsvillkor domineras av villabebyggelse samtidigt som flerbostadshusen dominerar områden med sårbara livsvillkor. I de allra mest sårbara områden är hela 95 procent av bostäderna upplåtna med hyresrätt. Hyresrätter eller att bo i hyresrätt är inte ett problem i sig. Däremot är fördelningen av upplåtelseformer i bebyggelsen ojämn. Såväl forskning som analysen visar att grupper med lägre socioekonomi koncentreras till bostadsområden som domineras av hyresrätter, vilket gör att en koncentration av upplåtelseformer också leder till en minskad variation i befolkningssammansättningen.

Att öka variationen i bebyggelsen kan bidra till en ökad upplevd trygghet

Analysen visar också att merparten av all nyproduktion mellan åren 2015–2023 byggdes i områdestyp 4. Minst antal bostäder har byggts i områden med mycket sårbara livsvillkor respektive mycket goda livsvillkor. Forskningen

är inte ense om huruvida nyproduktion är ett effektivt verktyg för att minska den sociala segregationen, det beskrivs till och med som ett "trubbigt verktyg" för att öka social blandning. Däremot kan nyproduktion användas för att öka variationen av upplåtelseformer, framför allt i områden där en viss bebyggelse typ dominerar. Studier visar också att ett breddat bostadsutbud i framför allt socioekonomiskt svagare bostadsområden leder till att fler yrkesarbetande personer och fler personer med eftergymnasial utbildning bor i närmiljön, vilket både exponerar barn och unga för starkare sociala nätverk, men också andra vuxna. En ökad variation av upplåtelseformer och bostadsstorlekar bidrar även till färre in- och utflyttningar och därmed en ökad stabilitet som successivt stärker tryggheten i området.⁶²

Sårbara områden präglas av högre arbetslöshet och färre arbetsplatser

Forskningen om segregation har påvisat att avståndet till arbetsplatser har stor betydelse för invånarnas anknytning till arbetsmarknaden. Bor man långt från arbetsplatser, är anknytningen till arbetsmarknaden mindre och risken för arbetslöshet högre. Enligt forskningen finns det ett tydligt samband mellan inkomstnivå och bostadsområde. Detta framgår också av analysen genom livsvillkorsindexet, där andelen

arbetslösa det senaste året följer nivån av områdestyper i indexet. Högst andel arbetslösa återfinns i de sårbara områdestyperna (nästan var femte invånare i dessa områden). Lägst andel arbetslösa finns i områden med mycket goda livsvillkor, där endast 4 procent av invånarna varit arbetslösa under det senaste året. Därtill visar analysen att områden med sårbara livsvillkor i regel har en lägre arbetsplatskvot och är mer boendeinriktade än andra områdestyper. Med detta menas att antal arbetstillfällen är förhållandevis få i jämförelse med antalet boende. Livsvillkorsindexet synliggör inte avståndet till andra områden med fler arbetsplatser, det synliggör heller inte vilka förbindelser och hur god tillgängligheten är mellan områdena. Men att områdestyperna med sårbara livsvillkor präglas av såväl en högre arbetslöshet som en lägre arbetsplatskvot kan indikera att tillskapandet av fler arbetstillfällen i dessa områden kan bidra till att minska arbetslösheten i områdena.

Samtidigt visar analysen en stor spridning i vilken typ av arbete invånarna i respektive områdestyp har. I områden med sårbara livsvillkor är det en större andel av befolkningen som arbetar inom vård och omsorg, omkring var femte invånare i områdestyp 1. I områden med goda till mycket goda livsvillkor är det en större andel av befolkningen som arbetar inom mer kunskapsintensiva branscher såsom information- och kommunikation, samt finans och försäkringsverksamhet. I en rapport framtagna av Region Stockholm konstateras bland annat att riskerna för ohälsa är ojämnt fördelade bland olika grupper och att yrken som ofta är förknippade med fysisk belastning domineras av personer födda utanför Norden och framför allt kvinnor inom vård- och omsorg. Rapporten konstaterar också att tidsbegränsade anställningar är vanligare bland kvinnor, unga, äldre och utrikes födda, särskilt de födda utanför Europa samt att dessa anställningsformer är förknippade med högre grad av psykisk ohälsa och ekonomisk osäkerhet.⁶³ Även om denna analys inte kan undersöka arbetshälsan utifrån indexets områdestyper visar sambandet mellan

62 Evidens (2023) Att stärka socioekonomiskt svagare stadsdelar genom breddat bostadsutbud.

63 Region Stockholm, Centrum för arbets- och miljömedicin (2024) Arbetshälsorapport Stockholms län 2024.

typen av arbete och hälsa att även den arbetsrelaterade hälsan torde skilja sig väsentligt mellan områdestyperna.

En stor grupp unga riskerar att leva i utanförskap i framtiden

Utbildning är en viktig skyddsfaktor för goda livsvillkor. Genom utbildning är förutsättningarna goda för etablering och sysselsättning. På samma sätt ökar riskerna för utanförskap, arbetslöshet och marginalisering utan utbildning. Genom analysen ser vi att skillnaderna mellan unga i länet är stora. En betydande högre andel unga i områden med sårbara livsvillkor saknar behörighet till gymnasieskolans nationella program. Med behörighet till gymnasieskolan avses i rapporten behörighet till ett nationellt yrkesprogram, vilket förklaras i fotnot 61. Det är den behörighet som kräver minst antal godkända betyg i jämförelse med bland annat högskoleförberedande program. Det ger anledning att utgå från att andelen unga som är behöriga till högskoleförberedande program i områden med sårbara livsvillkor är ännu färre, och utmaningarna därmed egentligen desto större.

Likaså återfinns en betydande större andel uvas i länet i områden med sårbara livsvillkor. Att redan som ung etablera sig på arbetsmarknaden har betydelse för hur det går på arbetsmarknaden på längre sikt. Analysen indikerar att det finns en förhållandevis stor grupp unga som idag lever i de mest sårbara områden och som i framtiden riskerar att få det svårare att etablera sig på arbetsmarknaden och därmed löper en högre risk för att hamna i utanförskap. Dessutom indikerar analysen att unga som idag växer upp i områden med svagare socioekonomi riskerar att föra den socioekonomiska statusen i arv och därmed får det svårare att bryta mönstret av utanförskap.

Rekommendationer för framtiden

- Segregation är ett relationellt fenomen som påverkar hela samhället. Den uppstår och förstärks i samspelet mellan fysiska miljöer och sociala interaktioner. Därför måste insatser för att motverka segregation utgå från dess relationella karaktär och därmed inte begränsas till enskilda geografiska områden, utan riktas till hela samhället.
- Bostadsförsörjningen i allmänhet, och boendesegregationen i synnerhet, är en av länets största utmaningar. Tillgång till bostad är grundläggande för både individens välbefinnande och ett fungerande samhälle. Många invånare har i dag svårt att hitta en bostad som möter deras ekonomiska förutsättningar. Det är därför viktigt att verka för en bostadsmarknad tillgänglig för fler och med en större variation av bebyggelse typer och upplåtelseformer.
- Utmaningarna på bostadsmarknaden påverkar länets långsiktiga kompetensförsörjning negativt. Viss utflyttning är särskilt tydlig bland samhällsbärande yrkesgrupper. På sikt innebär detta stora svårigheter för länets framtida möjligheter att säkra en breddad kompetensförsörjning. Det är därför viktigt att säkerställa länets attraktionskraft för invånare inom alla yrkesgrupper.
- Det är tydligt att segregationens negativa konsekvenser tidigt präglar barn och ungas uppväxtvillkor, bland annat genom ökande skolsegregation och skillnader i skolresultat. Unga som idag växer upp i områden med sårbara livsvillkor löper högre risk att leva i framtida marginalisering. Vikten av kompensatoriska insatser för att bryta utanförskapet är därmed särskilt viktigt.
- Att motverka segregationens negativa konsekvenser kräver ett gemensamt ansvarstagande på samhällsnivå – även på platser och bland organisationer som i nuläget inte direkt ser konsekvenserna av segregation. Segregation är en samhällsfråga och för att åstadkomma varaktig förändring behövs strategisk samverkan mellan politikområden, förvaltningsnivåer och geografier.

Referenslista

Andersson, E., Janssen, H., van Ham, M. & Malmberg, B. (2023). Contextual poverty and obtained educational level and income in Sweden and the Netherlands: A multi-scale and longitudinal study. *Urban Studies*, 60(5), 865–884.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2019/20:AU1. Utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering. Rskr. 2019/20:114.

Boverket. 2010. Boendesegregation – orsaker och mekanismer. En genomgång av aktuell forskning. Bilaga till rapporten Socialt hållbar stadsutveckling – en kunskapsöversikt. Karlskrona, Boverket.

Boverket (2023). Boendesegregationens utveckling och mekanismer. Årsrapport 2023 om den socioekonomiska boendesegregationens utveckling i Sverige. Karlskrona, Boverket.

Brandén, M. 2018. Grannskapseffekter: En forskningsöversikt om boendesegregation och bostadsområdets betydelse. Stockholm: Jämlikhetsutredningen.

Bäckman, O., Estrada, F., Nilsson, A. & Sivertsson, F. (2020). Den ojämlika brottsligheten. Lagföringsutvecklingen i demografiska och socioekonomiska grupper 1973–2017. Rapport 2020:1. Stockholm: Kriminologiska institutonen, Stockholms universitet.

Böhlmark, A. & Holmlund, H (2012). Lika möjligheter? Familjebakgrund och skolprestationer 1988–2010. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, IFAU Rapport 2012:14.

Böhlmark, A., Holmlund, H., Lindahl, M. (2015). Skolsegregation och skolval. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, IFAU Rapport 2015:5.

Delegationen mot segregation, Delmos (2020). Kunskapsöversikt om boendesegregation. Stockholm: Delmos.

Delegationen mot segregation, Delmos. (2021), Segregation i Sverige – årsrapport 2021 om den socioekonomiska boendesegregationens utveckling.

Delegationen mot segregation (Delmos). (2022) Platsens betydelse. Årsrapport 2022. Om den socioekonomiska boendesegregationens utveckling i Sverige.

Evidens (2023) Att stärka socioekonomiskt svagare stadsdelar genom breddat bostadsutbud. Stockholm: Evidens.

Forte – Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (2017). Segregation: Vad menas och hur mäts den? Stockholm: Forte.

Hjalmarsson, R. (2022). Social Policies as Crime Control. SNS Förlag.

- Holmlund, H., Häggblom J., Lindahl, E., Martinson, S., Sjögren, A., Vikman, U., Öckert, B. (2014). Decentralisering, skolval och fristående skolor: resultat och likvärdighet i svensk skola. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, IFAU Rapport 2014:25.
- Holmlund, H., Sjögren, S., Öckert, B. (2020). Jämlikhet i möjligheter och utfall i den svenska skolan. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering IFAU Rapport 2020:7.
- Jämlikhetsrapport Göteborgs stad (2023). Skillnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg. Göteborg: Göteborgs stad.
- Liang, Che-Yuan (2021), Inkomstjämlighet och boendesegregation. SNS Analys 71.
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) Unga som varken arbetar eller studerar | MUCF
- Oakes, J.M., Andrade, K.E., Biyoow, I.M. & Cowan, L.T. (2015). Twenty Years of Neighborhood Effect Research: An Assessment. *Current Epidemiology Reports*, 2(1), 80–87.
- OECD (2014). Focus on Inequality and Growth. OECD Publishing.
- Regeringskansliet (2021), Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030. Skr.2020/21:133.
- Region Skåne (2021). Den socioekonomiska segregationen i Skåne. Malmö: Region Skåne.
- Region Stockholm, Centrum för arbets- och miljömedicin (2024) Arbetshälsorapport Stockholms län 2024. Stockholm: Region Stockholm.
- Region Stockholm, Regionledningskontoret (2025) Läget i Stockholmregionen – 2024 års uppföljning av den regionala utvecklingsplanen. Stockholm: Region Stockholm.
- Sandahl, J. (2021). Juvenile Crime in Context: The Significance of School Affiliation. Doktorsavhandling. Stockholm: Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.
- SOU 2020:46. En gemensam angelägenhet. Stockholm: Statens offentliga utredningar.
- SOU 2022:20. Boendesegregationsutredningen. Boendesegregation och verktyg för att räkna på sociala värden. En kunskapsöversikt för samhällsbyggnadssektorn 2023. Stockholm: Statens offentliga utredningar.
- Statskontoret (2023) Kommuners och regioners arbete för att minska och motverka segregation. Statskontoret, Rapport 2023:4.
- Söderhäll, M., & Alm Fjellborg, A. (2022). Housing production, tenure mix and social mix. *Housing Studies*, 39(1), 272–296. <https://doi.org/10.1080/02673037.2022.2045004>
- Vetenskapsrådet (2018). Svensk forskning om segregation – en kartläggning. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Wilkinson, R. & Pickett, K. (2009). The Spirit Level: Why More Equal Societies Almost Always Do Better. London: Allen Lane.

